Kasvu ja vaikuttaminen osasto/Patrizio Lainà 26.2.2018

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta
sara.kuitunen@eduskunta.fi

E 115/2017 vp, U 4/2018 vp, U 5/2018 vp, U 6/2018 vp

Euroopan komission ehdotukset talous- ja rahaliiton kehittämiseksi

Markkinakuri-EMU vs. yhteisvastuu-EMU janalla komission EMU-paketti sijoittuu yhteisvastuun ääripäähän, jossa jäsenmaita ohjataan keskitetysti EU:sta käsin. **SAK suhtautuu lähtökohtaisesti myönteisesti komission EMU-pakettiin**, sillä se korjaisi useita euroalueen taloudellisia valuvikoja ja lisäisi demokraattista vastuuvelvollisuutta.

SAK ei kuitenkaan pidä ihanteellisena kehityssuuntana keskitettyä ohjausta. Vaikka yhteisten instituutioiden vahvistaminen on kannatettavaa, **jäsenmaiden omavastuunkin lisääminen on tarpeellista kasvumallien monipuolistamiseksi** ja talouden elävöittämiseksi.

Komission EMU-paketti sisältää myös keinoja jäsenmaiden rakenteellisten uudistusten vauhdittamiseksi kattaen myös työmarkkinat. **SAK vastustaa komission roolin kasvattamista työmarkkinoiden ohjaamisessa**. Työmarkkinakysymyksistä pystyvät paremmin päättämään työmarkkinaosapuolet.

Hallitustenvälisyydestä yhteisiin instituutioihin

Talouspolitiikan ohjausjakson avoimuuden, johdonmukaisuuden ja demokraattisen oikeutuksen vahvistamiseksi on perusteltua, että talouskriisin aikana luotuja **hallitustenvälisiä järjestelyitä tuodaan komission esittämällä tavalla EU-lainsäädännön piiriin**. Tämä pätee niin komission esittämään Euroopan vakausmekanismin (EVM) pohjalta perustettavaan Euroopan valuuttarahastoon (EVR) kuin talous- ja rahaliiton vakaudesta, yhteensovittamisesta ja hallinnasta tehtyyn sopimukseen (finanssipoliittinen sopimus). Viimeksi mainitun osalta on kuitenkin samalla syytä tarkastella sopimuksen sisältöä, joka nykyisellään rajoittaa liiaksi jäsenmaiden finanssipoliittista liikkumavaraa.

Monitahtisesta kehityksestä yksitahtisuuteen

Komissio tahtoo tehdä EU:sta yhtenäisemmän. Esimerkiksi EMU:n ulkopuolella olevat EU-maat halutaan saada mukaan rahaliittoon. Tähän komissio ehdottaa lähentymisvälinettä, joka käytännössä tarkoittaa erilaisia taloudellisia kannustimia. Lisäksi edellä mainitut EVM ja finanssipoliittinen sopimus kattavat vaihtelevan joukon

jäsenmaita, ja tästä syystä nämä tahdotaan tuoda osaksi EU:n oikeudellista kehikkoa.

Monitahtisen kehityksen korvaaminen yksitahtisuudella on kannatettavaa. EU olisi yhtenäisempi, eikä useiden rinnakkaisten instituutioiden värittämä, mikä hankaloittaa hallintaa, lisää byrokratiaa ja erkaannuttaa jäsenmaita toisistaan. Yksitahtinen kehitys myös välttää jäsenmaiden houkutukset hankkia kilpailuetua toisistaan esimerkiksi työmarkkinoita heikentämällä tai sosiaaliturvaa polkemalla.

Euroopan valuuttarahasto ei tuo merkittäviä muutoksia

Komission ehdotus Euroopan vakausmekanismin (EVM) korvaamisesta Euroopan valuuttarahastolla (EVR) ei sisällöllisesti juuri poikkea nykykäytännöistä. Komission ehdotus lähinnä tuo hallitustenvälisen EVM:n osaksi EU:n oikeudellista kehikkoa ja nimeää sen uudelleen EVR:ksi. Lainauskapasiteetti säilyisi 500 mrd eurossa.

Komissio haluaa EVR:n suoremmin pankkikriisien rahoittajaksi, vaikka nykyinen EVM voi jo myöntää rahoitusta siihen tarkoitukseen (kapasiteetti tällä hetkellä 60 mrd euroa).

Merkittävin ero lienee se, että EVM:n yksimielisyyden sijaan EVR:n päätökset tehtäisiin 85 % määräenemmistöllä. Rahoituksen keräyspäätös edellyttäisi kuitenkin edelleen yksimielisyyttä. **Siirtyminen määräenemmistöpäätöksentekoon on kannatettavaa, sillä se nopeuttaisi päätöksentekoa ja parantaisi päätöksentekokykyä**.

Rakenneuudistuksista erilaisten kasvumallien tukemiseen

Komission EMU-paketti sisältää lisää työkaluja jäsenmaiden rakenneuudistusten vauhdittamiseen. Komissio haluaa ottaa aiempaa suuremman roolin myös työmarkkinoiden ohjaamisesta. **SAK ei voi kannattaa komission ehdotusta tältä osin vaan uskoo, että työmarkkinakysymyksistä tulee päättää työmarkkinaosapuolten kesken**.

Komission ajattelumalli lähtee siitä, että rakenneuudistukset tekevät jäsenmaista samankaltaisempia, jolloin esimerkiksi epäsymmetriset häiriöt ovat miedompia ja harvinaisempia. **Jäsenmaiden samankaltaistaminen kuitenkin yksipuolistaa tuotantorakennetta ja tekee tätä kautta koko EU:n alttiimmaksi taloudellisille häiriöille**. Lisäksi sama kasvumalli tuskin sopii kaikille parhaalla mahdollisella tavalla, joten EU:n kasvupotentiaali luultavasti heikkenee samankaltaistamisen seurauksena.

Eurooppa tarvitsee monipuolisempia kasvumalleja. **Komission linjauksista poiketen SAK kannattaa jäsenmaiden keskitetyn ohjauksen vähentämistä ja finanssipolitiikan säännöistä luopumista, mikä lisäisi jäsenmaiden mahdollisuuksia tavoitella erilaisia kasvumalleja**.

Suhdannetasausta jäsenmaiden välillä tarvitaan

Komission tavoin SAK pitää perusteltuna rakentaa euroalueelle epäsymmetristen suhdannevaikeuksien ylittämisessä tukeva automaattinen vakautusjärjestely, joka ei johda pysyviin tulonsiirtoihin jäsenmaiden välillä. Esillä olleista malleista SAK pitää parhaana ns. pahan päivän rahastoa, jota ei ole kytketty esimerkiksi työttömyysvakuutuksiin. Eurooppalaista työttömyysvakuutusjärjestelmää SAK pitää jäsenmaiden sosiaaliturvajärjestelmien perustavanlaatuisten erojen vuoksi ongelmallisena.

Vaihtotaseet hallintaan

Eurokriisin taustalla oli pitkälti jäsenmaiden vaihtotaseiden epätasapainot. Komissio ei kuitenkaan ehdota mitään suoria mekanismeja vaihtotaseiden hallinnan parantamiseksi.

Vaihtotaseiden hallitsemiseksi nykyinen makrotaloudellisten epävakauksien menettely on riittämätön, sillä se kohtelee yli- ja alijäämiä epäsymmetrisesti. Lisäksi sen kriteerit ovat löysiä ja sanktiot heikkoja.

Vaihtotaseiden epätasapainojen hillitseminen edellyttää vahvempia ja symmetrisiä työkaluja. **Rankaiseminen pelkistä vaihtotaseen alijäämistä ei ole rakentava tie, vaan myös liiallisten ylijäämien kerryttämistä on ehkäistävä**. Esimerkiksi suuremmista vaihtotaseen yli- ja alijäämistä kuin 3 % BKT:stä voitaisiin sanktioida.

Vaihtotaseiden hallinnan parantaminen voi myös toimia yhtenä ohjaavana tekijänä tulopolitiikan osalta. Vaihtotaseen alijäämiin puuttuminen kannustaa maltillisempaan tulopolitiikkaan, kun taas vaihtotaseen ylijäämien hillitseminen kannustaa vauhdikkaampaan tulopolitiikkaan.

Hyvinvointi ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus paremmin mukaan

Talous- ja rahaliiton makrotalouden vakauteen liittyvän toimintakyvyn vahvistamisen rinnalla **SAK:n mielestä on samalla jatkettava työtä hyvinvointiin ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen liittyvien näkökohtien entistä paremmaksi huomioon ottamiseksi EMU:ssa ja**

EU:n talouspoliittisessa ohjauksessa. Tässä EU:n instituutioiden marraskuussa 2017 antama yhteinen julistus Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarista sekä siihen liittyvät uudet työmarkkina- ja hyvinvointiasioiden seurannan välineet ovat tärkeä askel.

Talous- ja finanssiministeri parantaa koordinaatiota

SAK:n mielestä on syytä avoimesti tarkastella myös komission esittämän Euroopan talous- ja finanssiministerin tehtävän sisältämiä mahdollisuuksia. Euroopan parlamentille vastuuvelvollinen talous- ja finanssiministeri voisi antaa mahdollisuuden lisätä talouspolitiikan eurooppalaisen ohjauksen ja yhteisten makrotalouden välineiden johdonmukaisuutta ja demokraattista oikeutusta.

Yhteistä finanssipolitiikkaa yhteisiin taantumiin

Komission EMU-paketti ei sisällä merkittäviä muutoksia yhteiseen varainhallintaan, vaikka se sisältääkin joitakin uusia talousarviovälineitä.

Globaali finanssikriisi osoitti, että jäsenmaita eri aikoina koettelevia taantumia vakavampi uhka euroalueelle ovat kaikkia jäsenmaita yhtä aikaa kohtaavat taantumat. Koska rahapolitiikka ei välttämättä riitä yhteisten taantumien selättämiseen, tarvitaan myös yhteistä finanssipolitiikkaa.

Yhteinen finanssipolitiikkaa edellyttää yhteisen valtiovarainministeriön perustamista. Normaalioloissa yhteiset menot voivat olla hyvin vaatimattomiakin, kunhan taantumien kohdatessa menoja on mahdollista kasvattaa tilapäisesti huomattavastikin.

Jotta finanssipolitiikan viritys saadaan riittävän vastasykliseksi, tulisi sekä tulojen että menojen joustaa suhdannetilanteen mukaan. Yhteisen finanssipolitiikan rahoitus edellyttäisi varojen keräämistä hyvinä aikoina joko jäsenmaksujen tai EU:n omien verojen kautta. **Riittävä finanssipolitiinen kapasiteetti edellyttää kuitenkin myös kykyä ottaa yhteistä velkaa**.

Yhteinen velka ei tarkoita, että jäsenmaat olisivat vastuussa toistensa veloista. **Yhteinen velka on kirjaimellisesti yhteistä, jolloin jäsenmaat eivät takaa toistensa velkoja. Tämä eroaisi selvästi nykytilanteesta, jossa jäsenmaat ovat lainoittaneet toisiaan.**

Kasvu ja vaikuttaminen osasto 26.2.2018

Viimekätinen lainoittaja EU:lle

Komission ehdotukset sisältävät monia yhteisvastuuta kasvattavia elementtejä, mutta ehkä tärkein jää uupumaan. **Kaikista oleellisin uudistus olisi rahapoliittisen suvereniteetin saavuttaminen**, jotta finanssipolitiikka kykenee vastaamaan EU:ta koetteleviin taloudellisiin ja yhteiskunnallisiin haasteisiin. Euro on kelluva valuutta ja EMU-maiden valtionvelat ovat jo pääasiassa euroissa, joten rahapoliittinen suvereniteetti edellyttäisi ainoastaan viimekätisen lainoittajan mahdollistamista.

Nykyiset EU:n perussopimukset kieltävät EKP:tä lainoittamasta jäsenmaita. Näin ollen jäsenmaiden konkurssit ovat aidosti mahdollisia. Jotta eurokriisi ei olisi suistanut joitakin jäsenmaita maksukyvyttömyyteen, EKP rikkoi omaa mandaattiaan ja lupasi taata kaikkien jäsenmaiden maksukyvyn. Tämä ei kuitenkaan ole kestävä ratkaisu.

Koska jäsenmaille on vaikea mahdollistaa tasapuolista ja toimivaa viimekätistä lainoittajaa, olisi se luotava EU:n tasolle. Näin ollen **EKP voisi toimia viimekätisenä lainoittaja yhteiselle valtiovarainministeriölle** ja taata näin sen toimintakyvyn isommankin taloudellisen notkahduksen kohdatessa.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätiedot

Ekonomisti Patrizio Lainà
patrizio.laina@sak.fi
puh. 040 583 4432